

DOI: 10.21862/2024.SPRT.06

Hivatkozás: Faragó, B., & Gósi, Zs. (2024). Társadalmi szervezetek tevékenysége a területfejlesztésben a kultúra eszközeivel. In Magyar, M., Patakiné Bősze, J. & Gósi, Zs. (Szerk.), *A sport határvonalai: A teljesítménytől a társadalmi hatásokig* (pp. 62–66). ELTE PPK Sport- és rekreációmenedzsment kutatócsoport. <https://doi.org/10.21862/2024.SPRT.06>

Társadalmi szervezetek tevékenysége a területfejlesztésben a kultúra eszközeivel (*Activities of Social Organizations in Regional Development with the Tools of Culture*)

Faragó Beatrix¹, Gósi Zsuzsanna²

¹Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar Művészeti és Sporttudományi Intézet

²ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet

ABSZTRAKT

A táj, mint természeti, mint épített környezet a kulturális örökségekhez tartozik, amelyben az életmód, az életminőség, a kultúra társadalmi viselkedésben jelenik meg, azokat alakítják, befolyásolják. A természeti környezet, a kultúra, a turizmus, a közösség, a bizalom, az identitás, a fenntarthatóság összefügg a tájjal és kulturális környezetével. A sport és a kulturális élet Szigetköz kulturális örökségéhez tartozik, mint a társadalom összetartó egysége, fenntartása kiemelt jelentőséggel bír. Meghatározza a természetes vízi környezet és a természetvédelmi táj. A tanulmány célja a társadalmi szervezetek tevékenységeinek felmérése, jó gyakorlatainak bemutatása, amely a kulturális örökségre nagy hatással bír. A vizsgálatban Szigetköz civil szervezeteinek mélyinterjúk felmérése történt, amely alapján a terület kulturális örökségének, a fenntartható fejlődés jó példáit mutatjuk be. A jó gyakorlatok mintát nyújtanak a többi településnek ahhoz, hogy hasonló módon ápolják hagyományait az identitás erősítése érdekében, amely egyben a területi társadalmi és gazdasági erősödést is megalapozza.

KULCSSZAVAK: természet, kultúra, társadalom, Szigetköz, civil szervezetek

ABSTRACT

The landscape, as a natural and as a built environment, belongs to cultural heritage, in which the lifestyle, the quality of life, and the culture appear in social behavior, they are shaped and influenced. The natural environment, culture, tourism, community, trust, identity, sustainability are related to the landscape and cultural environment. Sports and cultural life belong to the cultural heritage of Szigetköz, as a cohesive unit of society, its maintenance is of particular importance. It is defined by the natural water environment and nature conservation landscape. The aim of this study is to assess the activities of social organizations and to present their good practices, which have a great impact on cultural heritage. In the investigation, an in-depth survey of civil organizations in Szigetköz was carried out, on the basis of which we present good examples of this area's cultural heritage and sustainable development. The good practices provide a model for other settlements to nurture their traditions in a similar way, in order to strengthen the identity, which also lays the foundation for regional social and economic strengthening.

KEYWORDS: nature, culture, society, Szigetköz, civil organizations

---

1. Bevezetés

A kulturális tényezők a gazdasági fejlődést befolyásolják, amellyel a térségi versenyképesség növelhető (Dziembowska-Kowalska és Funck, 2000). A kulturális örökség a regionális fejlesztésben tökeelemként jelenik meg, amely sajátosságaival egyediséget hordoz. Ezekben hasonlóságot fel lehet fedezni, de azonosságot sohasem. A belső erőforrások innen erednek, amely egyéniség által egy sajátos gazdasági termék jön létre (Porter, 1990; Rechnitzer, 1998). A területi egyediség komplex, amely soha nem egyfajta módon jelenik meg, hanem összetett,

a tájegység, a kultúra, a térség, a térszerkezet, a társadalom egysége. A kulturális örökség az ember által kialakított életmód, amely a tárgyi világgal vegyülve hozza létre egyedi közösségét, szokásait (Vitányi, 1981). A területhez kötött örökség a múlt viszonyából ered, amely folyamatosan változik, a múlt csak a kiindulópontot jellemzi (Tóth & Trócsányi, 1997). A kulturális örökség magába foglalja a szellemi-társadalmi örökséget, az anyagi örökséget egyaránt. Így ezek összegzéseként jön létre a térségi kulturális örökség. A kulturális örökségben az érték jelleg kerül előtérbe, ami a fejlődés dinamikus eleme (Cros Kárpáti, 1998), a térségi versenyképesség eszköze (Máté, 2000).

A hagyományok őrzésére szolgáló programok a fizikai/mozgásos és a szellemi rekreáció területét egyaránt szolgálják, megjelenhetnek akár olyan kulturális területeken is, mint a könyvolvasás, történelmi filmek vagy akár történelmi musicalek megtekintése is a múzeumlátogatás mellett. Ezek egy adott település imázsnövelésében is szerepet játszanak, turisztikai attrakcióként jelenhetnek a piacon, valamint a településhez kötődő identitást növelő, közösségteremtő hatásuk révén a rekreációs kultúrát megalapozzák (Magyar et al., 2020).

A kulturális intézmények piacán, mint a mentális jóllét új(szerű) helyszínein a digitális eszközökkel történő programmegújítás volt tapasztalható az elmúlt években, amely a látogatómenedzsment új aspektusait is fókuszba helyezi. Közösségépítő, kultúraközvetítő szerepük négyévszakos, a kisgyermekes anyukáktól, az iskoláskorúakon át a senior korosztályig széles körben lefedi a társadalmi szabadidős igényeket. További értéknövelő tényező az esetükben az örökségi státusz, amely további „reklámfelületet” is jelent (Bagi és Magyar, 2022).

Szigetköz 35 településből áll, amelynek természeti adottságai kiváló kulturális környezetet biztosítanak a helyi vonzerővel a lakosoknak, a turizmus számára, a gazdasági fejlődés potenciáljában. Szigetköz kiváló elhelyezkedése predesztinálja a nemzetközi hálózatok kiépítését, amely biztosítja az európai fenntarthatóságot és ezáltal lehetőséget teremt arra, hogy megfelelő fejlesztési koncepció mentén a „jó gyakorlatokat” erősítse a térségfejlesztésben. A kulturális örökség Szigetköz esetében a vizes-természeti örökség, az épített örökség, a társadalmi örökség. Ezen erőforrásokat szükséges felismerni a térségben (Gerber és Hess, 2017) és felhasználni a területi fejlesztésben.

Szigetköz esetében a kulturális örökséget erősen meghatározza a kultúrtáj, a Duna és a folyam formálta különleges élőközösségek világa. A térségben erős az értéksűrűség, erős a zenei és tánc-hagyományok ápolása, művelése. Ennek ellenére jellemzően a tömegrendezvények felé veszik az irányt és a népi jellegű, kulturális értékeket felvonultató rendezvények háttérbe szorulnak. A kultúra eszközei a népi hagyományok, zene, tánc és egyik kiemelt elemként a sport, amely korosztályokat köt össze, egészséges életmódra nevel, segíti a szocializációt. A sport egyre nagyobb szerepet kap a kormányzati támogatásokban, az infrastruktúra fejlesztésben, ezért a területi fejlesztés egyik eszköze is (Gösi és Bukta, 2022; Faragó et al., 2018).

A sportágakat tekintve a vízi sport kifejezetten jelentős a Szigetközben, de népszerűek a küzdősportoktól kezdve a kültéri és a fedett sportágak is a térségben. Nemenkénti sportolói attitűdök a szocializációs folyamatokat segítik, mint a küzdősportok nagy népszerűsége a nők körében (Vida, 2023).

A sport eszköze az egyik identitásnövelő tényező, amely nemzetközi és hazai közösségek mozgatórugója, ezáltal a helyi társadalom és a gazdaság egyik fejlesztési irányát jelentheti.

2. Anyag és módszerek

A kutatás célja Szigetköz fejlesztési irányainak kijelölése a kulturális aktivitás területén, amely a társadalmi-, gazdasági tőke felhasználásával a térség versenyképességét növeli. A kutatás irányvonala egyrészt gazdasági jellegű, a kulturális iparágak felmérése, azok hálózati irányainak feltárása, másrészt a tudásgazdaság kialakításának vizsgálata, hasznosítási lehetőségeinek stratégiába építése.

Az adatgyűjtés mélyinterjú segítségével valósult meg, Szigetköz 53 településén. A kutatás mintája a területen lévő civil szervezetek felméréséből tevődik össze.

A mélyinterjú alanyai egyrészt Mosonmagyaróváron a Flesch és a Fehér ló civil egyesületei, amelynek taglétszáma 73 szervezet. A civilek között az oktatás, sport, kultúra területéről széleskörű információ hangzott el, amely a mélyinterjú elemzésben kerül bemutatásra. Valamint további szakértői mélyinterjúk felvételére került sor, amely a jógyakorlatok elemzésénél beépítésre kerültek.

3. Eredmények

Szigetköz települései számos jó irányt mutatnak be a közösségépítés, a társadalmi reziliencia területén. Helyben tartják a fiatalokat, kedvező telekvásárlással, az oktatási intézmények fejlesztésével, 8 osztályos általános iskola fenntartásával. Az iskola szerepe meghatározó a lakosok megtartása tekintetében, erre nagy gondot fordítanak. Ezáltal a lokális tehetségmegtartó erő magas szintű. A sikeres település az emberekbe investál. Lényeges háttér, hogy a közszolgáltatások megléte biztosított, de folyamatosan fejlesztik, felújítják. Töreksenek arra, hogy vonzó környezetben éljenek a lakosok, valamint a potenciális bevándorlók is. A belső kultúra kiépítésében külső elemeket is felhasználnak.

Az iskolai oktatásba bevonnak vendégoktatókat, akik új módszerekkel ismertetik meg a diákokat és a helyi tanárokat is. A külsős tanárok fejlődést hoztak az intézmény működésében. Továbbá a helyi tanárok is vendégtanárként tevékenykednek más oktatási intézményekben, ahonnan a jó gyakorlatokat, új módszereket hozzák haza és adaptálják. A diákok tanulmányi eredményei jók, országos versenyeken jól szerepelnek. Ökoiskolai tevékenység jellemző, amelyben a helyi értékek kerülnek előtérbe. A testnevelés órákon kihasználják a természeti adottságokat, mint pl. télen a korcsolyázást, nyáron a Dunában úszás, vízitúrázás és a kirándulások lehetőségét a természetben.

A diákok színházi előadásokat szerveznek, aktív közösségi életet élnek, nincs igényük további programokra a nagyvárosi környezetben, mert helyi szinten is megtalálják azt.

2007-2012 között a település hanyatlásnak indult a társadalmi, demográfiai összetevők tekintetében. Ezért olyan ösztönző rendszereket dolgoztak ki a település vezetői, amivel a lakossági aktivitást növelték, a lakosok számát duzzasztották. Zeneiskolai telephelyet hoztak létre, amely a művészeti oktatást segítette elő, ezzel egyedivé téve a település oktatási kínálatát. A zenetanár szellemi műhelyt is létrehozott, amivel növelte a lokális identitást.

Az egyháznak szintén nagy szerepe volt a közösségi élet fellendítésében. Az iskola és az óvoda is egyházi fenntartás alatt áll. Az egyházi közösség-szervező erő által rendszeres hagyományőrző programok jöttek létre. Az átlagosnál jobb, nagyobb hitélet van a településen, 98%-ban szabadon választható tantárgynak a hittant választják a tanulók. Önkéntes cserkészcsapat működik, amelynek agilis vezetője biztosítja a közösségi élet fenntartását.

A sport területén a településre jellemző az atlétika, a futás, a labdarúgás, illetve a mazsorett is. Labdarúgó sportegyesület és mazsorett szakosztály működik a településen. A sportrendezvények szintén széleskörű közösségépítő, hálózatépítő lehetőséget rejt magában. Ilyen jellemző programok: Evezd körbe Kimlét, Sárkányhajó túra, Indián Kajakverseny, Eszkimó torna.

Részt vesznek a Magyar Falu Programban, a Leader programokban, KOSZISZ, EMMI támogatásokat hatékonyan használják fel.

A helyi lakosok megtartó erejének motivációja a fejlődő településszerkezet, az aktív közösségi élet, a helyi termelők védelme. A településnek számos kulturális rendezvénye van, amely általában az ünnepekhez köthető, pl. adventi gyertyagyújtás, Szigeti élestár vásár, Falunap, Morvető Fesztivál, Kolbásztöltő fesztivál.

Fejlesztési területként a közösségi élet fenntartását, színesítését, a trendkövetést látják, a vállalkozók és a lakosság együttműködésének fejlesztését a közös programokon keresztül.

A hagyományörzés egy kiemelt közösségépítő, identitásnövelő tevékenység, amely komplexen vonja be a fiatalokat és az idősebbeket is egyaránt.

A sport is kiaknázatlan fejlesztési útvonalat kínál. Erdei kerékpáros pálya kiépítése, deszkapark, mászófal, amely a fiatalok számára kínál vonzó programokat. Erdei rekreációs park kialakítása is tervezett, amelyben fejlesztési irány a fiatalok sporton keresztüli megszólítása, megnyerése. További fejlesztési cél interaktív erdei tanösvény, lombkorona tanösvény kialakítása. Az élhető település szlogen jellemzi a jó gyakorlatokat felvonultató településeket.

Összetartó erőként jelenik meg az egyház és programjaik, a közös ünnepi műsorok, a hagyományörző ételek és a szórakozási lehetőségek. Lényeges elem, hogy a műsorok jó minőségűek, értékteremtőek legyenek. A rendezvények szervezésében és lebonyolításában részt vesz az egyház, az iskola és a civil szervezetek együttesen. A nemzetiségek településeken való aktivitása kiterjed a hitéletre is, hiszen a nemzetiségi csoportok aktív hitközösséget is alkotnak. Ezért a vallási turizmus is egy kitörési pontot jelent a területfejlesztés kulturális részében.

A közösségi életet erősíti a saját kiadású helyi újság, a saját TV műsor, a közösségi média általi tájékoztatás. Imázsfilmeket készítettek a településről a turizmus fellendítésére, helyi értéktárat hoztak létre. Ezek és a technológiai fejlesztések jelentősen befolyásolják a település nemzeti és nemzetközi ismertségét. A közösségi terek bővítése a cél. A sikeres település menedzsment szemléletű. Lényeges szempont az identitástudat megszilárdítása. A hatékony közösségi élet a lakosok megtartó ereje az identitás erősségét is jelzi. A jó gyakorlatot bemutató településeken a fiatalok 50%-a a településen marad. A civil szervezetek működését is a lokális identitás működteti.

Kulturális elemként megjelenik a helyi kötődésű írók általi saját könyvkiadás is, amely a helyi értékeket, történeteket mutatják be. Sajátosságnak mondható a Megyerikumként szolgáló népszokás, a Borbálázás, amelyre külön ünnepet is szerveznek színes programokkal.

A turizmus fellendítésére kiadott útikönyv, mint pl. a 33 Dunakavics Útikalauz, a szigetközi települések felfedezésére hozhatják meg az idelátogatók, turisták kedvét. Látogatóközpont és tájház is segíti a látogatók vonzását. A sikeres település lényegesnek tartja az interaktív és aktív turizmus fejlesztését.

Gazdasági szintéren a vízi turizmus jellemző, a természeti adottságok miatt az aktív turizmus kiemelt jelentőségű. A civil szervezetek jelenléte, aktivitása a település életében meghatározó mozgatórugó. Kiállítások szervezésével, a helyi értékek megismertetésével növelhető a kapcsolati tőke nemzetközi és hazai szinten is.

Szigetköz földrajzi elhelyezkedése számos kedvező elemmel rendelkezik a fejlesztési lehetőségekben. Ennek egyik része a nemzetiségek települési szintű megjelenése, kultúrájuk ápolása. A nemzetiségi iskolák nem csak a sokszínű kulturális életben kapnak szerepet, hanem a gazdaságot is fejlesztik. Akár iskolafenntartóként, akár civil szervezet működésében, vagy a turizmus elősegítésében kiemelt fontossággal bír a nemzetiségi kultúra.

A sikeres település gazdasági téren is kibontakozik, ahol ipari park létesítésével növelik a pénzügyi forrásokat, a munkahelyteremtést.

4. Megbeszélés és következtetések

Szigetköz civil élete aktívnak mondható, a 35 településen 85 civil szervezet működik, amelyek főként a sport, kultúra területén tevékenykednek. A társadalmi szervezetek a helyi erőforrásokra építenek, de nem terjesztik ki sem rendezvényeiket, sem a tagságukat a környező településekre, vagy esetleg a két szomszédos országra, Ausztriára vagy Szlovákiára.

Jellemzően idősödő a civil szervezetek korosztálya, problémának látják az utánpótlást.

A jó gyakorlatokban viszont számos stratégiai lépés jelenik meg, amely a belső migrációt is bevonja a szervezete életébe, ezzel a helyi identitást növeli, vagy erősíti a tagjainak számát, vagy a korcsoportot frissíti a fiatalokkal.

A felmérés rámutatott arra, hogy szükséges a tevékenységet, a programokat nagyobb területre kiterjeszteni, ez jelenti a földrajzi távolságot, a korcsoportok bevonását, a programok tematikus, széleskörű prezentálását. A civil élet frissítést kíván a Szigetközben, de a jó gyakorlatok által a települések ötleteket kaphatnak a saját fejlesztésükhöz.

A civil szervezetek számára számos finansziális támogatás is megjelenik a központi forrásokból, amellyel érdemes lenne élni, és a helyi erőforrások felhasználásával a természeti értékekre építve egy jelentős desztinációvá fejleszteni a térséget.

6. Felhasznált irodalom

- Bagi, K., & Magyar, M. (2022). Kultúráközvetítő intézmények a Covid és a világörökség reflektorában. *Recreation*, 12(3), 18–23. <https://doi.org/10.21486/recreation.2022.12.3.3>
- Cros Kárpáti, Zs. (1998). Az örökség társadalmi szerepe és felhasználása a területfejlesztésben — két borvidék, Champagne és Tokaj összehasonlító vizsgálata. *Falu Város Régió*, 5, 18–22.
- Dziembowska-Kowalska, J., & Funck, R. H. (2000). Cultural activities as a location factor in European competition between regions: Concepts and some evidence. *The Annals of Regional Science*, 34(1), 1–12. <https://doi.org/10.1007/s001680050123>
- Faragó, B., Konczosné Szombathelyi, M., & Béki, P. (2018). A világ sportpiacának dinamikusan fejlődő területei a 21. század világgazdasági és világpolitikai folyamataiban. *Multidiszciplináris kihívások, sokszerű válaszok 2018*(2), 94–125. <https://ojs3.mtak.hu/index.php/mksv/article/view/1870>
- Gerber, J.-D., & Hess, G. (2017). From landscape resources to landscape commons: focussing on the non-utility values of landscape. *International Journal of the Commons*, 11(2), 708–732. <https://doi.org/10.18352/ijc.745>
- Gösi, Zs., & Bukta, Zs. (2020). A sport civil szervezetei mint az elmúlt évtized nyertesei. *Civil Szemle*, 17(2), 59–68.
- Magyar, M., Urbán, A., & Bösze, J. (2020). Hagyományok és rekreáció – Egy különleges példa: reenactment. *Recreation*, 10(1), 32–35. <https://doi.org/10.21486/recreation.2020.10.1.3>
- Máté, Zs. (2000). Megőrzés és konfliktus a kulturális örökség térségi rendszerében. *Falu Város Régió*, 8, 31–35.
- Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-1-349-11336-1>
- Rechnitzer, J. (1998). *Területi stratégiák*. Dialóg Campus Kiadó.
- Tóth, J., & Trócsányi, A. (1997). *A magyarság kulturális földrajza*. Pro Pannonia Kiadó.
- Vida, G. (2023). A kard és a lándzsa tanítása: Nők nevelésének egy szegmense a japán harcművészetek aspektusából 1837 és 1868 között. In J. Sipos, & B. Boldizsár (Szerk.), *A tanulás-tanítás régi és újabb gyakorlati és történeti vonatkozásai* (pp. 142–154). Magyar Tudományos Akadémia Veszprémi Területi Bizottsága Neveléstudományi Szakbizottság.
- Vitányi, I. (1981). *Társadalom, kultúra, szociológia*. Kossuth Kiadó.